

De kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten

Bachelorthesis

Carmen Groenewege, C.E.M (6238661) en Kim Snel, K (6258786)

Supervising lecturer: Inge van der Valk

Second assessor: Zoë Rejaän

Datum: 25-06-2020

Abstract

Background: In 2016, more than 86,060 underage children were involved in an informal or formal divorce. This means that the parents of these children are confronted with the concept of coparenting. Given this large number of minors involved, it is important to gain insight into the role of parents and the possible negative effects on the well-being of children after divorce. **Aim:** To examine the association between coparenting quality after divorce and adolescents' well-being in a Dutch sample, based on the perception of 252 Dutch adolescents aged 11 to 17 of their parents' coparenting behaviours. In addition, gender as a moderating factor in the association between coparenting quality after divorce and adolescents' well-being were examined. **Method:** The Coparenting Behavior Questionnaire was used to investigate three coparenting dimensions: parental communication, parental conflict, and parental respect/cooperation. Adolescents' well-being is measured through five concepts: internalizing- and externalizing problem behaviour, social competence, self-esteem and school performance. Each of these concepts were measured through self-reporting questionnaires. **Results:** Results indicated a strong link between coparenting quality after divorce and well-being of adolescents. Further, there were some gender differences in reported coparenting quality and average well-being. Except for social competencies, there was no significant moderation role of gender in the association between coparenting quality and adolescents' well-being. **Conclusion:** The quality of coparenting after divorce is relevant for adolescents' well-being, regardless of their gender. Parental conflict and respect/cooperation were the most important dimensions that accounted for adolescents' well-being. Therefore, professionals should focus on reducing parental conflicts and enhancing parental respect/cooperation.

Keywords: Divorce, coparenting, well-being, adolescents

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

De kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten

Alhoewel er een sterk verband bestaat tussen een ouderlijke scheiding en het welbevinden van kinderen, suggereert recent onderzoek dat niet de ouderlijke scheiding maar de ouderlijke relatie na de scheiding het sterkst samenhangt met het welbevinden van kinderen (Lamela, Figueiredo, Bastos & Feinberg, 2016). Deze ouderlijke relatie na scheiding wordt coparenting genoemd en is de wederzijdse en gezamenlijke betrokkenheid van beide ouders bij het onderwijs en de opvoeding van de kinderen (Nunes-Costa, Lamela & Figueiredo, 2009). Doordat scheiding gepaard kan gaan met veel veranderingen en stress, kan dit leiden tot een verhoogd risico op emotionele-, gedrags- en sociale problemen bij adolescenten (Lamela, Figueiredo, Bastos & Feinberg, 2016). De kwaliteit van coparenting na scheiding kan bepalend zijn voor het ontwikkelen van deze problemen (Rector, Stolz & Brandon, 2015).

Sinds een aantal jaar hebben vaders een prominentere rol bij de opvoeding van hun kinderen (Livingston, & Parker, 2011). Zij zijn meer betrokken bij hun kinderen en spenderen meer tijd met hen tijdens verscheidene activiteiten. Ook na een scheiding blijken vaders meer betrokken te zijn in vergelijking met voorgaande jaren waardoor er een toename van co-ouderschap gezinnen is waar te nemen (Parkinson, 2011). In 2016 zijn ruim 86.060 minderjarige kinderen betrokken bij een informele of formele scheiding (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2019). Dit betekent dat de ouders van deze kinderen in aanraking komen met de vormgeving van gezamenlijk ouderschap na scheiding. Gezien dit grote aantal betrokken minderjarigen is het van belang om inzicht te krijgen in de rol van ouders en de mogelijke negatieve effecten op het welbevinden van kinderen na scheiding. Bovendien zou de invloed van de kwaliteit van coparenting na scheiding kunnen verschillen voor het geslacht van adolescenten, gezien het gegeven dat jongens en meisjes op biologisch, gedragsmatig en sociaal vlak van elkaar verschillen (Verma, Balhara, & Gupta, 2011; Yárnoz-Yaben, Comino, & Garmendia, 2012). Aan de hand van de uitkomsten over de mogelijke negatieve effecten op het welbevinden na een scheiding en sekseverschillen hierin, kunnen onder meer effectieve interventies worden verbeterd of ontwikkeld die de impact van een scheiding op kinderen kunnen verkleinen (Stallman, & Ohan, 2016).

Dit onderzoek richt zich op de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Gezien onderzoek naar sekseverschillen in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten schaars is (Baril, Crouter, & McHale, 2007), richt dit onderzoek zich tevens op een mogelijk modererende rol van geslacht op deze samenhang.

Kwalitatief goede coparenting

Een kwalitatief goede coparenting relatie is een relatie waarin twee ouders positief met elkaar omgaan, met elkaar samenwerken en een relatie van wederzijdse steun onderhouden, die in de eerste plaats gericht is op de opvoeding van hun kinderen (Jiménez-García, Contreras, Cano-

Lozano, 2018). De 'good divorce' theorie stelt dat bij een goede scheiding de rolverdeling na de breuk hetzelfde blijft waarbij beide ouders even verantwoordelijk blijven voor de emotionele, financiële en fysieke behoeftes van de adolescenten (Amato, Kane & James, 2011). De kwaliteit van coparenting wordt in onderzoek vaak geoperationaliseerd als de mate van ouderlijke conflicten, de kwaliteit van ouderlijke communicatie en de mate van ouderlijk respect/coöperatie. Ouders die een kwalitatief goede coparenting hanteren scoren dus hoog op deze drie uitkomstmaten (Amato, & Cheadle, 2008). Daarnaast wordt in dit onderzoek het welbevinden van adolescenten gemeten.

Welbevinden

Onderzoek naar de gevolgen voor adolescenten na een ouderlijke scheiding, heeft gevonden dat een ouderlijke scheiding samenhangt met een viertal gebieden van het functioneren van adolescenten (Amato, 2010; Van der Valk & Spruijt, 2004). De belangrijkste zijn: gedrags- en sociale problemen, mate van het zelfbeeld en de kwaliteit van schoolprestaties. Zo heeft onderzoek gevonden dat adolescenten na een ouderlijke scheiding zowel meer internaliserende als externaliserende gedragsproblemen rapporteren in vergelijking met adolescenten uit intacte gezinnen (Yárnoz-Yaben, Comino, & Garmendia, 2012; Størksen, Røysamb, Holmen, & Tambs, 2006). Ten tweede hebben adolescenten na een scheiding vaak een lager gevoel van eigenwaarde, wat vooral waar te nemen is in de mate van gerapporteerd zelfvertrouwen (Shimkowski & Schrodt, 2012). Verder hebben Størksen et al., (2006) gevonden dat adolescenten waarvan de ouders gescheiden zijn, meer problemen in de schoolcontext ervaren en daarbij lagere schoolprestaties hebben. Tot slot is aangetoond dat sociale competentiebeleving bij adolescenten na een ouderlijke scheiding lager is dan bij adolescenten uit intacte gezinnen (Azam & Hanif, 2011). In dit onderzoek zullen de uitkomstmaten van welbevinden hetzelfde zijn als de uitkomstmaten van bovengenoemd eerder onderzoek, namelijk internaliserend- en externaliserend probleemgedrag, zelfvertrouwen, sociale competentiebeleving en gemiddelde schoolcijfers.

Coparenting en welbevinden

Het welbevinden van adolescenten na een ouderlijke scheiding is in hoge mate afhankelijk van de kwaliteit van de gezinsrelaties na de scheiding (Amato, Kane & James, 2011) en in het bijzonder de relatie tussen ouders (Amato, 2010). Coparenting die gekenmerkt wordt door een hoge mate van conflicten, kan gevolgen hebben voor de ontwikkeling van externaliserend (Teubert & Pinquart, 2010) en internaliserend probleemgedrag van adolescenten (Yárnoz-Yaben, Comino, & Garmendia, 2012). Daarnaast blijkt uit onderzoek dat conflicten in de coparenting relatie verband houden met dalende schoolprestaties (Jiménez-García, Contreras, & Carmen Cano-Lozano, 2018) en een verminderd zelfvertrouwen in adolescenten (Shimkowski & Schrodt, 2012). Een mogelijke verklaring voor het verband tussen conflicten in de coparenting relatie en gemiddeld welbevinden van adolescenten, is dat ouders door de conflicten onder meer moeilijkheden ervaren om zich te focussen op de behoeftes van hun kinderen, waardoor het welbevinden in het geding komt (Jiménez-García, Contreras & Cano-Lozano, 2018). Ander onderzoek ondersteunt dit verband

echter niet (Kalmijn, 2016). Een verklaring die gegeven wordt voor het ontbreken van het verband tussen conflicten in de coparenting relatie en gemiddeld welbevinden van adolescenten, is dat coparenting wellicht minder communicatie vereist, omdat dit vaak een goed gestructureerde regeling is, waardoor er minder kans is op conflicten tussen ouders (Kalmijn, 2016). Echter blijkt uit ander onderzoek dat de communicatie bij coparenting juist van belang is, omdat daardoor het aanpassingsvermogen aan complexe en ingrijpende situaties - zoals een scheiding - kan worden vergemakkelijkt, wat positieve gevolgen heeft voor het welbevinden van adolescenten (Donahey, 2018; Marta, Martínez-Pampliega & Alvarez, 2020).

Een ander belangrijk aspect van coparenting is de coöperatie tussen ouders. Onderzoek naar het belang van coöperatie in de coparenting relatie toont aan dat adolescenten met coöperatieve gescheiden ouders minder probleemgedrag laten zien (Lamela et al., 2016). Bovendien dient een coöperatieve coparenting relatie als beschermende factor tegen de schadelijke effecten van de scheiding op het welbevinden van adolescenten (Marta, Martínez-Pampliega & Alvarez, 2020).

Concluderend biedt de literatuur veel ondersteuning voor het verband tussen de verschillende aspecten van coparenting na scheiding en het gemiddeld welbevinden van adolescenten. Bovendien blijkt uit onderzoek dat er in het verband tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het gemiddeld welbevinden van adolescenten sekseverschillen bestaan (Baril et al., 2007). In de volgende paragraaf zal hier dieper op in worden gegaan.

Sekseverschillen in gemiddeld welbevinden en coparenting

Onderzoek heeft enkele sekseverschillen aangetoond in het gemiddelde welbevinden na een ouderlijke scheiding. Ten eerste rapporteren jongens over het algemeen een hoger gemiddeld welbevinden zowel voor als na een scheiding in vergelijking met meisjes (Størksen, Røysamb, Holmen, & Tambs, 2006). Aangezien een scheiding vaak gepaard gaat met stress, is de stressgevoeligheid en de reactie op stress van meisjes mogelijk een verklaring voor het sekseverschil in gemiddeld welbevinden na een scheiding. In een stressvolle situatie wordt er bij meisjes namelijk niet alleen meer van het *stress response* hormoon cortisol aangemaakt in vergelijking met jongens, maar blijft dit ook een langere tijd in hoge mate aanwezig (Verma, Balhara, & Gupta, 2011; Rincón-Cortés, Herman, Lupien, Maguire, & Shansky, 2019). Waar een hoge hoeveelheid cortisol op korte termijn ervoor zorgt dat het lichaam kan presteren in een stressvolle situatie, is dit op lange termijn schadelijk voor zowel het mentale als lichamelijke welbevinden. Verder komt er uit de literatuur naar voren dat meisjes in vergelijking met jongens, meer nadruk leggen op het behouden van een sociaal netwerk, specifiek in een stressvolle situatie (Verma et al., 2011). In een stressvolle situatie kan zo'n sociaal netwerk uitkomst bieden in de mogelijkheid om te gaan met stress. Een ouderlijke scheiding veroorzaakt mogelijk een breuk in het sociale netwerk wat vervolgens kan resulteren in meer stress en een laag gemiddeld welbevinden bij meisjes. Ten tweede verschillen meisjes en jongens in de uiting van stress. Waar

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

jongens bij een hoge mate van blootstelling aan stress voornamelijk externaliserend probleemgedrag vertonen, vertonen meisjes eerder internaliserend probleemgedrag (Baril et al., 2007; Dorsselaer, van Zeijl, van den Eeckhout, ter Bogt, & Vollebergh, 2007). Daarnaast is gebleken dat meisjes meer problemen ervaren in de schoolcontext (Størksen et al., 2006). Zij hebben zowel tijdens als na de scheiding lagere schoolprestaties dan jongens. Tot slot hebben meisjes een lager zelfbeeld dan jongens na een scheiding (Mustonen, Huurre, Kiviruusu, Haukkala, & Aro, 2011).

Onderzoek tot nu toe laat niet zien dat de kwaliteit van coparenting na scheiding verschilt tussen jongens en meisjes. Ook is er weinig onderzoek uitgevoerd naar de modererende rol van geslacht in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Dit betekent dat er niet bekend is of de sterkte van de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden verschillend is voor jongens en meisjes. Alhoewel er dus nagenoeg geen onderzoek beschikbaar is dat direct sekseverschillen heeft onderzocht in het verband tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten, biedt onderzoek naar sekseverschillen in gemiddeld welbevinden en kwaliteit van coparenting ondersteuning voor een modererende rol van geslacht op dit verband.

Huidig onderzoek

Dit onderzoek richt zich op de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na een ouderlijke scheiding en het welbevinden van adolescenten en een mogelijk verschil tussen jongens en meisjes hierbij. Aan de hand van de beschreven literatuur zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld: (1) Is er een samenhang tussen de kwaliteit van coparenting van gescheiden ouders en het welbevinden van adolescenten? (2) Verschillen jongens en meisjes in gemiddeld welbevinden na scheiding en rapporteren jongens en meisjes gemiddeld verschillend over de kwaliteit van coparenting? (3) Speelt geslacht van adolescenten een modererende rol in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten?

Met betrekking tot deelvraag 1, wordt vanuit de 'good divorce' theorie verwacht dat het welbevinden van adolescenten positief samenhangt met de kwaliteit van coparenting (Amato, Kane, & James, 2011). Dit houdt in dat hoe hoger de kwaliteit van coparenting is, hoe hoger het welbevinden van adolescenten zal zijn. Naar verwachting zullen meisjes een lager gemiddeld welbevinden hebben dan jongens. Dit zal zich bij meisjes eerder uiten in internaliserend probleemgedrag en bij jongens in externaliserend probleemgedrag. Daarnaast is de verwachting dat meisjes lagere schoolprestaties en minder zelfvertrouwen hebben in vergelijking met jongens. Er is vooralsnog weinig bekend over een sekseverschil in de gerapporteerde kwaliteit van coparenting. Om deze reden is er geen verwachting opgesteld voor dit verband en wordt dit exploratief onderzocht. Voor sociale competentiebeleving kan ook geen verwachting worden opgesteld, omdat deze uitkomstmaat weinig is meegenomen in eerder onderzoek naar het verband tussen coparenting na scheiding en welbevinden van adolescenten. Met betrekking tot deelvraag 3,

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

is de verwachting dat het geslacht van adolescenten een modererende rol speelt in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Namelijk, vanwege een mogelijk hogere stressgevoeligheid en de grotere nadruk op sociale relaties bij meisjes in een stressvolle situatie, is de verwachting dat de samenhang tussen een kwalitatief slechte coparenting en het welbevinden van meisjes sterker is in vergelijking met jongens.

Methode

Procedure

Het huidige onderzoek maakt gebruik van de data van het cross-sequentiële onderzoek Scholieren en Gezinnen uit de meetronde van 2016. Dit onderzoek is gestart in 2006 en is sindsdien ongeveer eens in de twee jaar uitgevoerd. Aan de hand van een vragenlijst die individueel is ingevuld door jongeren tussen de 11 en 17 jaar op verschillende Nederlandse middelbare scholen, zijn kwantitatieve data verzameld. Deze vragenlijst geeft inzicht in hoe jongeren zich na een ouderlijke scheiding voelen, waar ze zich thuis voelen en met wie ze daarover kunnen praten. Studenten van de Universiteit Utrecht hebben scholen gevraagd mee te doen met het onderzoek en na toestemming van de scholen, zijn twee klassen van elke school door middel van een gemaksteekproef geselecteerd. De ouders en de scholieren van de geselecteerde klassen kregen een informatieve brief vooraf, waarin ze konden aangeven of de scholieren al dan niet mee wilden doen aan het onderzoek. Na een korte introductie van de vragenlijst door studenten hebben de scholieren deze gedurende de les ingevuld. Deelname aan het onderzoek was anoniem en vrijwillig. Bovendien konden de scholieren op elk gewenst moment stoppen met het onderzoek.

Steekproef

De totale steekproef bestaat uit $N = 1227$ adolescenten. In dit onderzoek zijn alleen scholieren uit gescheiden gezinnen meegenomen. Dit ging om 252 jongeren; 164 van hen had formeel gescheiden ouders en 91 jongeren hadden voorheen samenwonende ouders. In totaal bedroeg het aantal jongeren van ouders na scheiding 20.6% van de totale steekproef. Deze middelbare scholieren uit gescheiden gezinnen hebben een leeftijd tussen de 11 en 17 jaar ($M = 13.39$, $SD = 1.09$). De steekproef betreft ongeveer evenveel jongens ($N = 125$, 49.6%) als meisjes ($N = 127$, 50.4%). Het opleidingsniveau van de adolescenten varieert van VMBO (8.3%), VMBO/HAVO (16.3%), VWO/gymnasium (14.6%) of overig (16.5%). De etniciteit van de adolescenten is Nederlands (71.8%), Surinaams/Antilliaans (13.1%), Marokkaans (0.4%), Turks (0.8%) en overig (12.7%).

Meetinstrumenten

Coparenting. Coparenting is gemeten aan de hand van de *Coparenting Behavior Questionnaire* (CBQ; Schum, & Stolberg, 2007). In deze vragenlijst hebben adolescenten gerapporteerd over de volgende vormen van interacties tussen de ouders na de scheiding: ouderlijke communicatie, ouderlijke conflicten en ouderlijke respect/coöperatie. Adolescenten

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

hebben aangegeven in welke mate bepaalde interacties tussen ouders voorkomen, waarbij de antwoordcategorieën variëren van 1 = Bijna nooit tot 5 = Bijna altijd. Er is gebruik gemaakt van het gemiddelde van de items als indicator voor alle drie de subschalen. Een voorbeeldvraag uit de subschaal Ouderlijke Communicatie: "*Mijn ouders praten over wat het beste voor mij is.*" Een hoge score betekent een hoge mate van ouderlijke communicatie. De subschaal bevat 7 items en de betrouwbaarheid van deze subschaal is $\alpha = .89$. Een voorbeeldvraag uit de subschaal Ouderlijke Conflicten: "*Mijn ouders schreeuwen naar elkaar.*" Een hoge score betekent een hoge mate van ouderlijke conflicten. De subschaal bevat 10 items en de betrouwbaarheid van deze subschaal is $\alpha = .91$. Een voorbeeldvraag uit de subschaal Ouderlijke Respect/Coöperatie: "*Mijn moeder zegt goede dingen over mijn vader tegen mij.*" Een hoge score betekent een hoge mate van ouderlijke respect en coöperatie. De subschaal bevat 8 items en de betrouwbaarheid van deze subschaal is $\alpha = .84$.

Externaliserend Probleemgedrag. *Externaliserend probleemgedrag* is de nieuw geconstrueerde variabele die bestaat uit het gemiddelde van delinquent gedrag en agressie, aangezien deze hoog correleren ($r = .52$; $p = .00$).

Agressie is gemeten met een verkorte Nederlandse versie van de *Direct and Indirect Aggression Scales* (DIAS; Björkvist, Lagerspetz, & Osterman, 1992). Adolescenten hebben stellingen beoordeeld over hoe ze handelen wanneer ze boos of kwaad op iemand zijn, op een Likertschaal die loopt van van 1 (=nooit) tot 4 (=heel vaak). Een voorbeelditem is: "*Ik probeer de ander te laten struikelen of vallen*". Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van agressief gedrag. De items hebben een hoge betrouwbaarheid $\alpha = .84$ en vormen één factor. Ze zijn daarom samengenomen in een gemiddelde score voor agressie.

Delinquent gedrag is gemeten met een verkorte versie van de Delinquentie Zelfrapportagelijst (Baerveldt, Rossem, & Vermande, 2003). Adolescenten hebben aangegeven hoe vaak zij een bepaalde delinquente daad hebben gepleegd in de afgelopen 12 maanden, variërend van 1 (=nooit) tot 4 (=4 keer of meer). Een voorbeelditem is: "*Iets uit een winkel gestolen*". Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van delinquent gedrag. De items hebben een goede betrouwbaarheid van $\alpha = .86$ en vormen eveneens een factor waardoor de items zijn samengenomen in een gemiddelde score voor delinquent gedrag.

Internaliserend Probleemgedrag. *Internaliserend probleemgedrag* is de nieuw geconstrueerde variabele die bestaat uit het gemiddelde van depressieve gevoelens en angst, aangezien deze hoog correleren ($r = .87$; $p = .00$).

Depressieve gevoelens is gemeten met de verkorte Nederlandse versie van de *Children's Depression Inventory* (CDI; Craighead, Smucker, Craighead, & Ilardi, 1998). Adolescenten hebben een aantal stellingen beoordeeld van 1 (=helemaal niet waar) tot 5 (=erg waar). Een voorbeeld van een item is: "*Ik heb vaak een hekel aan mezelf*". Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van depressieve gevoelens. Items voor deze schaal zijn samengenomen in een

gemiddelde score, aangezien de betrouwbaarheid hoog is ($\alpha = .90$) en de items een onderliggende dimensie hadden.

Angst is gemeten met de Nederlandse versie van de subschaal gegeneraliseerde angst van de *Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders* (SCARED-NL; Muris & Steerneman, 2001). Hierbij zijn een aantal stellingen beoordeeld op een Likertschaal van 1 (=nooit) tot 5 (=altijd). Een voorbeeld van een item is: "*Zorgen of anderen hem/haar wel aardig vinden*". Een hoge score op deze schaal betekent een hoge mate van angst. Items voor deze schaal zijn samengenomen in een gemiddelde score omdat ook hier de items een onderliggende factor hebben en een hoge betrouwbaarheid hebben $\alpha = .89$.

Sociale competentiebeleving. De sociale competentiebeleving van adolescenten is gemeten aan de hand van sociale relaties, door de relatiekwaliteit bij vrienden te meten middels een verkorte versie van de *Network Relationships Inventory* (NRI, Furman & Buhrmester, 1985). Er zijn 12 items die aspecten van de relatie met de beste vriend meten op het gebied van steun. Beantwoording heeft plaatsgevonden op een Likertschaal van 1 (= helemaal niet) tot 5 (= meer kan niet). Een voorbeeld van een item is: "*Deelt geheimen en gevoelens*". Een hoge score op deze schaal betekent een hoge sociale competentiebeleving. De onderlinge samenhang van de items was zeer hoog, $\alpha = .95$ en daarom is ook hier een gemiddelde voor alle items gebruikt die relatiekwaliteit meten als indicator van Sociale Competentiebeleving.

Schoolprestaties. Er is aan de adolescenten gevraagd wat hun gemiddelde schoolcijfer is voor een zestal vakken: Nederlands, Wiskunde, Engels, Geschiedenis, Natuurkunde en Aardrijkskunde. Er is gebruik gemaakt van het totaal gemiddelde van deze zes vakken als indicator voor de schoolprestaties van de adolescenten. De betrouwbaarheid van de variabele Schoolprestaties is $\alpha = .79$.

Zelfvertrouwen. Om het zelfvertrouwen van de adolescenten te meten is gebruik gemaakt van Rosenberg *Self-Esteem Scale* (RSES; Rosenberg, 1965). Dit instrument bestaat uit 10 items die zijn beantwoord op een Likertschaal van 1 (= past helemaal niet bij me) tot 4 (= past goed bij me). Items 2, 5, 6, 8 en 9 van de schaal zijn omgepoold, waardoor een hoge score op deze schaal, een hoge mate van zelfvertrouwen betekent. Een voorbeeld van een item is: "*Ik denk nu en dan dat ik nergens goed voor ben*". De onderlinge betrouwbaarheid van de items is hoog met $\alpha = .86$ en zijn samengenomen in een gemiddelde score voor zelfvertrouwen.

Analyseplan

Naast het controleren op missende waarden zijn voorafgaand aan de analyses de achtergrondvariabelen in kaart gebracht door de beschrijvende gegevens te analyseren. Ten eerste is een correlatiematrix uitgevoerd om te kijken naar de samenhang tussen coparenting en de afhankelijke variabelen probleemgedrag, sociale competentiebeleving, schoolprestaties en zelfvertrouwen. Om de samenhang tussen de onafhankelijke variabele coparenting (interval meetniveau) en de afhankelijke variabelen (interval meetniveau) te meten, zijn er ten tweede

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

regressieanalyses uitgevoerd. Hierbij is er eerst gecontroleerd op de bijbehorende assumpties, namelijk homoscedasticiteit, lineariteit en normaliteit. Daarnaast is een onafhankelijke t-toets gebruikt om verschillen tussen jongens en meisjes in de gemiddelden te toetsen. Tot slot zijn er regressieanalyses met interactie-effect uitgevoerd om de modererende rol van geslacht (nominaal meetniveau) op de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting en de uitkomstmaten van adolescenten te meten.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

De achtergrondvariabelen zijn in kaart gebracht door de beschrijvende gegevens te inspecteren. In de totale steekproef (N = 1227) zijn er 808 (65.9%) participanten met getrouwde ouders. Voor de verdere analyses in dit onderzoek zijn alleen de participanten met de gezinsstructuren gescheiden (13.4%) en gedecohabiteerd (7.2%) geselecteerd. Dit komt neer op een totaal van 252 participanten, wat 20.6% van de totale steekproef betreft. Zie Tabel 1 voor de overige beschrijvende statistieken wat betreft de relevante achtergrondvariabelen van deze steekproef.

Tabel 1. *Beschrijvende statistieken van de relevante kenmerken van de steekproef*

		Frequentie	Percentage
Geslacht	Jongens	125	49.6%
	Meisjes	127	50.4%
Schoolniveau	VMBO	109	44.3%
	Havo	40	15.9%
	VWO/Gymnasium	36	14.3%
Gezinsstructuur	Gescheiden	164	65.1%
	Gedecohabiteerd	88	34.9%
Etniciteit	Nederlands	181	71.8%
	Surinaams/Antilliaans	33	13.1%
	Marokkaans	1	0.4%
	Turks	2	0.8%
	Anders	32	12.7%

De minimum leeftijd van de participanten is 11 jaar en de maximum leeftijd is 17 jaar (M = 13.39, SD = 1.09). Tabel 2 geeft een overzicht van de beschrijvende statistieken met betrekking tot de afhankelijke en onafhankelijke variabelen weer.

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

Tabel 2. *Beschrijvende statistieken van de coparenting en welbevinden variabelen*

	Minimum	Maximum	M	SD
Ouderlijke Respect/Coöperatie	1.00	5.00	2.80	.95
Ouderlijke Communicatie	1.00	5.00	3.05	1.19
Ouderlijke Conflict	1.00	4.80	2.09	.88
Internaliseren	1.00	4.84	2.39	.79
Externaliseren	1.00	2.97	1.41	.36
Sociale Competentiebeleving	1.00	5.00	3.45	.99
Schoolprestaties	3.00	10.00	6.67	.85
Zelfvertrouwen	1.40	4.50	3.02	.61

Correlaties

Een correlatiematrix is uitgevoerd om te kijken naar de sterkte en de richting van de lineaire relatie tussen de coparenting en de welbevinden variabelen. Alle coparenting variabelen correleren significant met elkaar. Zo correleren Ouderlijke Respect/Coöperatie en Ouderlijke communicatie significant positief met elkaar, $r(248) = .74, p < .001$. Een hoge mate van Ouderlijke Respect/Coöperatie betekent dus ook een hoge mate van Ouderlijke Communicatie. Verder correleren Ouderlijke Communicatie, $r(247) = -.41, p < .001$ en Ouderlijk Respect/Coöperatie, $r(247) = -.46, p < .001$, significant negatief met Ouderlijke Conflicten. Dit houdt in dat wanneer er een hoge mate van Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Respect/Coöperatie is, de mate van Ouderlijke Conflicten laag is. Verder hangen alle coparenting variabelen samen met de uitkomstmaten van de adolescenten op welbevinden, met uitzondering van Schoolprestaties en Externaliserend Probleemgedrag. Zie Tabel 3 voor de correlaties tussen de variabelen.

Tabel 3. *Pearson correlaties coparenting variabelen en welbevinden variabelen*

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Ouderlijke Respect/Coöperatie	-							
2. Ouderlijke Communicatie	.74**	-						
3. Ouderlijke Conflict	-.46**	-.41**	-					
4. Internaliseren	-.15*	-.09	.37**	-				
5. Externaliseren	-.00	.04	.08	.09	-			
6. Sociale Competentiebeleving	.34**	.26*	-.07	.20	-.11	-		
7. Schoolprestaties	.02	.08	-.02	.00	-.10	-.11	-	
8. Zelfvertrouwen	.25**	.16*	-.30**	-.72**	-.11	.10	.02	-

Noot. ** $p < .01$ * $p < .05$

Deelvraag 1

Om de proportie verklaarde variantie van de welbevinden variabelen te onderzoeken die verklaard kan worden door Ouderlijke Conflicten, Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Respect/Coöperatie, is een standaard multipele regressie analyse uitgevoerd. Voor elke variabele in de regressie geldt dat deze vrij zijn van extreme uitschieters. Voor Externaliserend Probleemgedrag geldt dat de assumptie van normale verdeling van de residuen is geschonden. Daarnaast is de assumptie van niet-normaliteit geschonden bij Externaliserend Probleemgedrag en zijn de assumpties van niet-normaliteit, heteroscedasticiteit en niet-lineariteit geschonden bij Schoolprestaties. De resultaten van de regressieanalyses zijn weergegeven in Tabel 4.

Een meervoudige regressie met Internaliserend Probleemgedrag als afhankelijke variabele en Ouderlijke Conflicten, Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Respect/Coöperatie als verklarende variabele is significant. In combinatie verklaren Ouderlijke Conflicten, Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Respect/Coöperatie een significante 14.4% van de variantie in Internaliserend Probleemgedrag, $R^2 = .144$, adjusted $R^2 = .133$, $F(3, 244) = 13.667$, $p < .001$. Van alle coparenting variabelen was alleen de regressiecoëfficiënt van Ouderlijke Conflicten significant ($t(244) = 5.892$, $p < .001$). De Bèta van dit effect is .40 en duidt er op dat meer ouderlijke conflicten significant voorspellend zijn voor meer internaliserend probleemgedrag.

Wat betreft Externaliserend Probleemgedrag, verklaren Ouderlijke Conflicten, Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Respect/Coöperatie een non-significante 1,3% van de variantie in Externaliserend Probleemgedrag ($R^2 = .013$, adjusted $R^2 = .001$, $F(3, 244) = 1.069$, $p = .363$). Geen van de coparenting variabelen verklaarden afzonderlijk een significante variantie van externaliserend probleemgedrag.

Voor Sociale Competentiebeleving geldt dat Ouderlijke Conflicten, Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Respect/Coöperatie als verklarende variabele significant zijn. In combinatie verklaren de coparenting variabelen een significante 12.2% van de variantie in Sociale Relaties, $R^2 = .122$, adjusted $R^2 = .093$, $F(3, 92) = 4.25$, $p < .007$. Van alle coparenting variabelen was alleen de regressiecoëfficiënt van Ouderlijke Respect/Coöperatie significant ($t(92) = 2.40$, $p = .018$). De Bèta van dit effect is .36 en duidt er op dat meer ouderlijke respect/coöperatie significant voorspellend is voor een hogere sociale competentiebeleving bij adolescenten.

In combinatie verklaren alle drie de coparenting variabelen een non-significante 0.8% van de variantie in Schoolprestaties $R^2 = .008$, adjusted $R^2 = -.013$, $F(3, 140) = .376$, $p = .770$. Verder verklaren geen van de coparenting variabelen afzonderlijk een significante variantie van Schoolprestaties.

Tot slot verklaren Ouderlijke Respect/Coöperatie, Ouderlijke Communicatie en Ouderlijke Conflicten in combinatie een significante 11.1% van de variantie in Zelfvertrouwen, $R^2 = .111$, adjusted $R^2 = .100$, $F(3, 230) = 9.585$, $p < .001$. Enkel de regressiecoëfficiënten van Ouderlijke Respect/Coöperatie ($t(230) = 2.18$, $p = .031$) en Ouderlijke Conflicten zijn significant ($t(230) = -$

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

3.51, $p = .001$). De Bèta van het effect van Ouderlijke Respect/Coöperatie is .21 en dit betekent dat meer ouderlijk respect en coöperatie samenhangt met een hoger zelfvertrouwen in adolescenten. De Bèta van het effect van Ouderlijke Conflicten is -.25 en dit toont aan dat meer ouderlijke conflicten significant voorspellend zijn voor minder zelfvertrouwen in adolescenten.

Samenvattend blijkt dat een lage kwaliteit van coparenting significant voorspellend is voor een lager welbevinden op het gebied van Internaliserend Probleemgedrag, Sociale Competentiebeleving en Zelfvertrouwen. Zowel Externaliserend Probleemgedrag als Schoolprestaties hangen niet significant samen met de kwaliteit van coparenting, met uitzondering van Ouderlijke Respect/Coöperatie. Voor de regressiecoëfficiënten en overige resultaten van de regressieanalyse wordt verwezen naar Tabel 4.

Tabel 4. *Resultaten regressieanalyses*

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
<u>Model 1 Internaliserend</u>					
<u>Probleemgedrag</u>					
Ouderlijk Respect/Coöperatie	-.03	.08	-.04	-.43	.665
Ouderlijke Communicatie	.07	.06	.10	1.11	.268
Ouderlijke Conflicten	.36	.06	.40	5.89	.000**
<u>Model 2 Externaliserend</u>					
<u>Probleemgedrag</u>					
Ouderlijke Respect/Coöperatie	-.02	.04	-.04	-.44	.662
Ouderlijke Communicatie	.04	.03	.12	1.23	.220
Ouderlijke Conflicten	.04	.03	.10	1.44	.153
<u>Model 3 Sociale Competentiebeleving</u>					
Ouderlijke Respect/Coöperatie	.38	.16	.36	2.40	.018*
Ouderlijke Communicatie	.03	.12	.03	.21	.837
Ouderlijke Conflicten	.12	.12	.10	.94	.347
<u>Model 4 Schoolprestaties</u>					
Ouderlijke Respect/Coöperatie	-.07	.12	-.07	-.57	.570
Ouderlijke Communicatie	.09	.09	.13	1.02	.310
Ouderlijke Conflicten	-.00	.09	-.00	-.02	.982
<u>Model 5 Zelfvertrouwen</u>					
Ouderlijke Respect/Coöperatie	.14	.06	.21	2.18	.031*
Ouderlijke Communicatie	-.05	.05	-.10	-1.04	.300
Ouderlijke Conflicten	-.17	.05	-.25	-3.51	.001**

Noot. ** $p < .01$ * $p < .05$

Deelvraag 2

Een onafhankelijke *t*-toets is uitgevoerd om de gemiddelde gerapporteerde scores van welbevinden en coparenting te vergelijken tussen jongens ($N = 125$) en meisjes ($N = 127$). De assumptie normale verdeling van alle coparenting en welbevinden variabelen is grotendeels niet voldaan, maar gezien de grootte van de steekproef ($N > 40$) heeft dit geen invloed op de resultaten. De Levene's test was bij alle variabelen niet significant, behalve bij Ouderlijke Conflicten. Dit betekent dat voor de variabele Ouderlijke Conflicten de assumptie van homogeniteit en gelijke variantie is geschonden terwijl er aan deze assumptie voor alle andere variabelen wel is voldaan.

De resultaten van de analyse tonen voor bijna elke coparenting- en welbevinden variabelen een significant verschil tussen jongens en meisjes in gemiddelde coparenting en gemiddeld welbevinden. Zo hebben meisjes een significant hoger gemiddelde score op gerapporteerde Ouderlijke Conflicten, $t(238) = -2.49, p = .014, two-tailed$. Verder hebben meisjes een significant hoger gemiddelde voor Internaliserend Probleemgedrag ($t(248) = -5.46, p < .001, two-tailed$) en Sociale Competentiebeleving ($t(95) = -5.73, p < .001, two-tailed$). Jongens hebben daarentegen een significant hoger gemiddelde voor Externaliserend Probleemgedrag ($t(248) = 3.56, p < .001, two-tailed$) en Zelfvertrouwen ($t(234) = 3.35, p = .001, two-tailed$). Enkele uitzonderingen waarbij er geen significant verschil tussen jongens en meisjes in gemiddelden is, zijn Ouderlijke respect/Coöperatie, Ouderlijke Communicatie en Schoolprestaties. Zie tabel 5 voor verdere beschrijvende statistieken voor de gemiddelden van jongens en meisjes.

Tabel 5. *Beschrijvende statistieken voor jongens en meisjes*

	Jongens			Meisjes		
	N	M	SD	N	M	SD
Ouderlijke Respect/Coöperatie	123	2.82	.94	127	2.78	.96
Ouderlijke Communicatie	123	3.12	1.15	127	2.98	1.24
Ouderlijke Conflicten*	123	1.95	.76	127	2.23	.97
Internaliserend**	123	2.13	.74	127	2.65	.67
Externaliserend**	123	1.50	.37	127	1.33	.34
Sociale Competentiebeleving**	50	2.97	.98	47	3.96	.70
Schoolprestaties	73	6.70	.95	73	6.64	.73
Zelfvertrouwen**	115	3.16	.56	121	2.89	.64

Noot. ** $p < .01$ * $p < .05$

Deelvraag 3

Een regressieanalyse met interactie-effect is uitgevoerd om de modererende rol van geslacht te toetsen op het verband tussen de coparenting variabelen en de welbevinden variabelen.

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

Allereerst is er van de variabele geslacht een dummyvariabele gemaakt. Hierbij zijn jongens = 0 en meisjes = 1. Vervolgens is er gecontroleerd op de assumpties normaliteit, uitschieters, lineariteit en homoscedasticiteit voor alle variabelen. Aan elk van de assumpties is voldaan.

Wanneer geslacht wordt meegenomen in de regressieanalyse als modererende factor op de samenhang tussen coparenting en welbevinden, blijkt ten eerste dat geslacht een modererend effect heeft op de samenhang tussen Ouderlijke Respect/Coöperatie en Sociale Competentiebeleving ($t(3, 92) = -2.11, p = .038$). De Bèta van dit effect is $-.73$ wat er op duidt dat meer ouderlijke respect/coöperatie een significante voorspellende waarde heeft voor minder sociale competentiebeleving, waarbij deze samenhang sterker is voor meisjes. Verder is de samenhang tussen Ouderlijke Communicatie en Sociale Competentiebeleving ($t(3,92) = -2.76, p = .007$) ook sterker voor meisjes. De Bèta van dit effect is $-.91$ wat er op duidt dat meer ouderlijke communicatie significant voorspellend is voor minder sociale competentiebeleving. Daarnaast is de samenhang tussen Ouderlijke Conflicten en Sociale Competentiebeleving ($t(92) = 2.86, p = .005$) ook sterker voor meisjes. De Bèta van dit effect is 1.11 wat er op duidt dat meer ouderlijke conflicten leiden tot een hogere sociale competentiebeleving bij adolescenten. Zie Tabel 6, 7 en 8 voor de overige resultaten van de analyses. De tabellen met niet-significante effecten staan weergegeven in bijlage 1.

Tabel 6. *Resultaten regressieanalyses, uitkomstmaat Internaliserend Probleemgedrag*

	B	SE B	β	t	p
<u>Model 1</u>					
Ouderlijk Respect/Coöperatie	.05	.16	.10	.30	.767
Geslacht ¹	.82	.30	.52	2.76	.006**
Interactie Respect/Coöperatie x geslacht	-.11	.10	-.28	-1.08	.280
<u>Model 2</u>					
Ouderlijke Communicatie	.16	.13	.24	1.24	.216
Geslacht ¹	.93	.26	.59	3.54	.000**
Interactie Communicatie x geslacht	-.14	.08	-.41	-1.70	.090
<u>Model 3</u>					
Ouderlijke Conflicten	.48	.18	.53	2.64	.009**
Geslacht ¹	.66	.24	.42	2.81	.005**
Interactie Conflicten x geslacht	-.11	.11	-.27	-1.04	.300

Noot. ¹ Geslacht is een dummy-variabele waarbij 0 = jongen en 1 = meisje.

Noot. ** $p < .01$ * $p < .05$

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

Tabel 7. Resultaten regressieanalyses, uitkomstmaat Sociale Competentiebeleving

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
<u>Model 1</u>					
Ouderlijk Respect/Coöperatie	.90	.27	.86	3.35	.001**
Geslacht ¹	2.00	.50	1.02	4.04	.000**
Interactie Respect/Coöperatie x geslacht	-.35	.17	-.73	-2.11	.038*
<u>Model 2</u>					
Ouderlijke Communicatie	.81	.22	.99	3.70	.000**
Geslacht ¹	2.17	.44	1.10	4.89	.000**
Interactie Communicatie x geslacht	-.37	.14	-.91	-2.76	.007**
<u>Model 3</u>					
Ouderlijke Conflicten	-1.10	.34	-.98	-3.26	.002**
Geslacht ¹	-.12	.44	-.06	-.267	.791
Interactie Conflicten x geslacht	.57	.20	1.11	2.86	.005**

Noot. ¹ Geslacht is een dummy-variabele waarbij 0 = jongen en 1 = meisje.

Noot. ** $p < .01$ * $p < .05$

Tabel 8. Resultaten regressieanalyses, uitkomstmaat Zelfvertrouwen

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
<u>Model 1</u>					
Ouderlijk Respect/Coöperatie	-.04	.17	-.06	-.29	.772
Geslacht ¹	-.62	.24	-.50	-2.60	.010*
Interactie Respect/Coöperatie x geslacht	.13	.08	.43	1.61	.110
<u>Model 2</u>					
Ouderlijke Communicatie	-.10	.11	-.19	-.93	.352
Geslacht ¹	-.60	.21	-.49	-2.79	.006*
Interactie Communicatie x geslacht	.11	.07	.44	1.73	.085
<u>Model 3</u>					
Ouderlijke Conflicten	-.19	.15	-.28	-1.26	.211
Geslacht ¹	-.21	.20	-.17	-1.05	.296
Interactie Conflicten x	.00	.09	.00	-.00	.999

geslacht

Noot. ¹ Geslacht is een dummy-variabele waarbij 0 = jongen en 1 = meisje.

*Noot. ** $p < .01$ * $p < .05$*

Discussie

Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat niet de ouderlijke scheiding maar de ouderlijke relatie na scheiding het sterkst samenhangt met het welbevinden van adolescenten (Lamela, Figueiredo, Bastos & Feinberg, 2016). Het huidige onderzoek heeft zich daarom gericht op de volgende onderzoeksvragen: (1) Is er een samenhang tussen de kwaliteit van coparenting van gescheiden ouders en het welbevinden van adolescenten? (2) Verschillen jongens en meisjes in gemiddeld welbevinden na scheiding en rapporteren jongens en meisjes gemiddeld verschillend over de kwaliteit van coparenting? (3) Speelt geslacht van adolescenten een modererende rol in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting en het welbevinden van adolescenten?

Deelvraag 1

Vanuit de 'good divorce' theorie werd verwacht dat het welbevinden van adolescenten positief samenhangt met de kwaliteit van coparenting na scheiding (Amato, Kane, & James, 2011). Dit houdt in dat hoe hoger de kwaliteit van coparenting is, des te hoger het welbevinden van adolescenten zal zijn. De resultaten laten zien dat de kwaliteit van coparenting na scheiding inderdaad een rol speelt in het functioneren en het welbevinden van adolescenten. Voor wat betreft de coparenting dimensie ouderlijke respect/coöperatie, hangt dit samen met een hogere sociale competentiebeleving en meer zelfvertrouwen in adolescenten. Dit komt overeen met eerder onderzoek, waaruit is gebleken dat ouderlijke coöperatie na scheiding positief samenhangt met het sociaal functioneren en negatief samenhangt met sociale problemen van adolescenten (Teubert & Pinquart, 2010; Lamela et al., 2016). Ook consistent met de resultaten uit huidig onderzoek, zijn de resultaten van Schimkowski & Schrodt (2012), waaruit is gebleken dat ouderlijke coöperatie geassocieerd is met het zelfvertrouwen van adolescenten.

De mate van ouderlijke conflicten in de coparenting relatie hangen samen met internaliserend probleemgedrag en een verminderd zelfvertrouwen in adolescenten. Ander onderzoek biedt hier ook ondersteuning voor (Schimkowski & Schrodt, 2012; Yárnoz-Yaben, Comino, & Garmendia, 2012; van Dijk et al., 2020). Ouderlijke conflicten en de manier waarop ouders conflicten oplossen, blijkt van invloed zijn op de mate van stress bij adolescenten, wat vervolgens kan leiden tot internaliserend probleemgedrag. Bovendien blijkt uit ander onderzoek ook dat ouderlijke conflicten samenhangen met een verminderd zelfvertrouwen in adolescenten. Dit betekent dat wanneer adolescenten de schuld van ouders op zich nemen, dit kan resulteren in een verminderd zelfvertrouwen (Schimkowski & Schrodt, 2012; van Dijk et al., 2020).

Uit huidig onderzoek is tot slot gebleken dat ouderlijke communicatie in de coparenting relatie niet van invloed is op het welbevinden van adolescenten. Dit betekent dat de communicatie

tussen ouders in de coparenting relatie relatief minder relevant is dan de overige coparenting dimensies op het welbevinden van adolescenten. Ook het onderzoek van Kalmijn (2016) ondersteunt het verband tussen ouderlijke communicatie en het welbevinden van adolescenten niet. Het is mogelijk dat coparenting na scheiding minder communicatie vereist omdat dit vaak een goed gestructureerde regeling is.

De kwaliteit van coparenting blijkt niet van invloed te zijn op externaliserend probleemgedrag en de schoolprestaties van adolescenten. Wetenschappelijk onderzoek laat inconsistente resultaten zien wat betreft de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en externaliserend probleemgedrag. Zo blijkt uit eerder onderzoek dat ouderlijke conflicten voorspellend zijn voor externaliserend probleemgedrag in adolescenten (Feinberg, Kan & Hetherington, 2007). Verder concluderen Teubert & Pinquart (2010) in hun onderzoek dat coparenting die gekenmerkt wordt door een hoge mate van samenwerking en overeenstemming, alsmede een lage mate van conflicten, belangrijke implicaties heeft voor het welbevinden van adolescenten. Hierbij wordt beredeneerd dat in de adolescentie het risico op het ontwikkelen van zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag hoog is. Daarentegen concludeert het onderzoek van Beckmeyer en collega's (2014) dat er geen direct verband bestaat tussen coparenting na scheiding en internaliserend- en externaliserend probleemgedrag van adolescenten. Wat betreft schoolprestaties, laat eerder onderzoek - in tegenstelling tot huidig onderzoek - zien dat conflicten in de coparenting relatie verband houden met dalende schoolprestaties van adolescenten (Jiménez-García, Contreras, & Carmen Cano-Lozano, 2018) en dat adolescenten zelfs acht jaar na scheiding nog problemen in de schoolcontext ervaren (Størksen, Røysamb, Holmen & Tambs, 2006) Echter, in overeenstemming met de resultaten van het huidige onderzoek, zijn in de meta-analyse van van Dijk en collega's (2020) tevens geen significante verbanden gevonden tussen ouderlijke conflicten na scheiding en de schoolprestaties van adolescenten.

Deelvraag 2

Uit de resultaten is gebleken dat er enkele sekseverschillen zijn in de kwaliteit van coparenting na scheiding en in het gemiddeld welbevinden van adolescenten. Zo blijkt dat meisjes meer ouderlijke conflicten en sociale competentiebeleving rapporteren na scheiding. Uit onderzoek is gebleken dat meisjes over het algemeen meer nadruk leggen op het sociale netwerk dan jongens (Verma et al., 2011). Hierdoor heeft elke dreiging, zoals een conflict tussen ouders die kan leiden tot een breuk in het sociale netwerk, een grotere impact en wordt er wellicht door meisjes zwaarder gewogen aan zowel kleine als grote conflicten. Voor jongens geldt dat zij naar waarschijnlijkheid enkel de relatief grote conflicten rapporteren. Verder zullen meisjes meer aandacht besteden aan het zorgen voor en behouden van sociale relaties, waardoor zij vrienden meer steun zullen bieden (Davies, & Lindsay, 2004). Er moet echter wel met enige voorzichtigheid naar deze resultaten worden gekeken want enkel 49 van de 252 participanten hebben de vragen met betrekking tot sociale competentiebeleving, en daarmee de kwaliteit van steun in sociale

relaties, ingevuld. Verder kan er uit de resultaten worden geconcludeerd dat de stress die kan ontstaan tijdens en na een ouderlijke scheiding, zich verschillend kan uiten bij jongens en meisjes. Waar meisjes meer internaliserend probleemgedrag vertonen, vertonen jongens meer externaliserend probleemgedrag. Deze resultaten zijn in overeenstemming met eerder onderzoek, waaruit is gebleken dat bij blootstelling aan stress, meisjes over het algemeen meer internaliseren terwijl jongens meer externaliseren (Baril et al., 2007; Dorsselaer, van Zeijl, van den Eeckhout, ter Bogt, & Vollebergh, 2007). Tot slot is naar verwachting uit de resultaten naar voren gekomen dat jongens na een ouderlijke scheiding meer zelfvertrouwen hebben dan meisjes. Dit komt overeen met eerder onderzoek dat eveneens heeft aangetoond dat meisjes na scheiding een lager zelfbeeld hebben in vergelijking met jongens (Mustonen, Huurre, Kiviruusu, Haukkala, & Aro, 2011). Een verklaring die hiervoor gegeven kan worden is dat meisjes, in vergelijking met jongens, zichzelf eerder de schuld geven voor de scheiding tussen hun ouders, wat schuldgevoelens en een lager zelfbeeld veroorzaakt (Esmaeili, & Yaacob, 2012; Shimkowski & Schrodt, 2012).

In tegenstelling tot de verwachtingen is er uit de resultaten gebleken dat er geen significant sekseverschil in schoolprestaties bestaat. Een verklaring hiervoor is dat gemiddelde schoolcijfers een momentopname zijn en wellicht niet representatief zijn voor de schoolprestaties van adolescenten. Zo heeft Størksen et al., 2006 niet alleen gekeken naar gemiddelde schoolcijfers maar naar het gehele schoolsfunctioneren van adolescenten waarbij aspecten als spijbelen, ontevredenheid en concentratieproblemen zijn meegenomen. Voor de overige uitkomstmaten, namelijk ouderlijke respect/coöperatie, ouderlijke communicatie is eveneens uit de analyses gebleken dat er geen sekseverschillen bestaan.

Deelvraag 3

Met betrekking tot deelvraag 3, werd er verwacht dat het geslacht van adolescenten een modererende rol speelt in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting en het welbevinden van adolescenten. Uit de resultaten is gebleken dat deze hypothese gedeeltelijk kan worden aangenomen. Geslacht heeft namelijk enkel een modererende rol op de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting en sociale competentiebeleving van adolescenten. Voor zowel ouderlijke respect/coöperatie en ouderlijke communicatie is er een negatieve, sterkere samenhang voor meisjes. Daarentegen is er een positieve sterkere samenhang voor meisjes tussen ouderlijke conflicten na scheiding en sociale competentiebeleving. Een verklaring voor deze onverwachte resultaten kan gevonden worden in de wijze waarop sociale competentiebeleving in het huidige onderzoek is gemeten - de mate van geboden en ontvangen steun van sociale relaties- en de sterkere nadruk van meisjes op het sociale netwerk. Naar waarschijnlijkheid ontvangen adolescenten veel steun van hun sociale relaties op het moment dat hun ouders in scheiding liggen en de coparenting kwaliteit relatief laag zal zijn. Wanneer de coparenting kwaliteit verbetert, zullen de sociale relaties minder steun bieden aan de adolescenten, omdat zij minder steun behoevend zijn. Kortom, waar de sociale competentiebeleving laag is omdat adolescenten minder steun

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

behoevend zijn vanwege een hogere coparenting kwaliteit -ouderlijke respect/coöperatie en ouderlijke communicatie zijn hoog- is sociale competentiebeleving hoog omdat de adolescenten meer steun behoevend zijn vanwege een lage coparenting kwaliteit, dat wil zeggen, wanneer er meer Ouderlijke Conflicten zijn.

Dat er nauwelijks sekseverschillen zijn in deze samenhang is in overeenstemming met de meta-analyse van Teubert & Pinquart (2010), waaruit is gebleken dat geslacht geen modererende rol heeft op de samenhang tussen coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Van de 68 studies die zijn meegenomen in deze meta-analyse hebben er maar enkele verschillende effectgroottes gemeten voor jongens en meisjes. Concluderend kan gesteld worden dat de kwaliteit van coparenting na scheiding voor adolescenten van belang is voor hun welbevinden, ongeacht hun geslacht.

Kracht en beperkingen huidig onderzoek

In dit onderzoek is gekeken naar verschillende dimensies van coparenting afzonderlijk in samenhang met vijf verschillende uitkomstmaten bij adolescenten na scheiding. De meerwaarde van deze aanpak is dat er specifiek gekeken kan worden naar welke aspecten van coparenting van invloed zijn op het welbevinden van adolescenten. Daarnaast heeft het huidige onderzoek gebruik gemaakt van zelfrapportage data van adolescenten. Op deze manier is de kwaliteit van coparenting vanuit het perspectief van adolescenten beoordeeld en is hiermee de kans op over- of onderschatting van de kwaliteit van coparenting gereduceerd, waardoor de resultaten meer valide zijn. Tot slot is er - zover bekend bij de onderzoekers - niet eerder onderzoek gedaan naar sekseverschillen in de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Huidig onderzoek legt hiermee de basis voor vervolgonderzoek naar geslacht als modererende factor op deze samenhang.

Er zijn echter ook enkele beperkingen van het huidige onderzoek. Ten eerste berust de data van de welbevinden variabelen geheel op vragenlijsten. Hierdoor is er een grote kans dat de participanten sociaal wenselijke antwoorden invullen wat van invloed kan zijn op de validiteit van van het onderzoek. Ten tweede bevat het onderzoek cross-sectionele data. Er kunnen dus slechts uitspraken worden gedaan over de samenhang tussen de kwaliteit van coparenting en het welbevinden van adolescenten en niet over de causale relatie hiertussen. Tot slot is de data verzameld vanuit scholen door Nederland waarbij niet alle provincies gelijk zijn gerepresenteerd. Hierdoor zijn de uitkomsten van het huidige onderzoek niet geheel generaliseerbaar naar elke populatie.

Conclusie en implicaties

De manier waarop ouders na scheiding gezamenlijk opvoeden is van invloed op het welbevinden van adolescenten. Over het algemeen is gebleken dat voornamelijk ouderlijke conflicten en ouderlijke respect/coöperatie tussen ouders een belangrijke rol spelen. Relatief gezien blijkt dat ouderlijke communicatie in de coparenting relatie minder relevant is met betrekking tot

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

het welbevinden van adolescenten. Daarnaast zien we in sommige opzichten wat verschillen tussen jongens en meisjes. Zo rapporteren meisjes een hogere sociale competentiebeleving dan jongens. Daarentegen rapporteren jongens meer zelfvertrouwen dan meisjes. Verder internaliseren meisjes, waar jongens externaliseren.

Geslacht blijkt nauwelijks van invloed op de samenhang tussen coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Dit betekent dat voor zowel jongens als meisjes het van belang is dat de coparenting relatie na scheiding kwalitatief goed is. Voor sommige ouders is het echter moeilijk om een goede coparenting relatie met elkaar te onderhouden. Hier kunnen verscheidene redenen voor zijn, zoals dat ouders elkaar de scheiding kwalijk nemen waardoor wraakgevoelens een rol spelen of dat het sociale netwerk van de ouder zich in negatieve termen uitlaten over de ex-partner, wat de vergeving beïnvloed (Rohde-Brown, & Rudestam, 2011; Maldonado, 2008).

Kortom, het advies voor de praktijk is dat professionals zich minder moeten richten op de scheiding en meer op de gezamenlijke opvoedingsrelatie tussen ouders na scheiding, met name door het reduceren van ouderlijke conflicten en het verhogen van ouderlijke respect/coöperatie. Om problemen in het welbevinden van adolescenten na scheiding zo gering mogelijk te houden zijn vroege screening en signalering van belang. Verder adviseren de onderzoekers interventies aan die adolescenten handvatten bieden om te leren omgaan met problemen tussen de ouders, het uiten van emoties en het reduceren van schuldgevoelens. Vanwege het gebruik van cross-sectionele data is er in het huidige onderzoek enkel sprake van een samenhang tussen coparenting na scheiding en het welbevinden van adolescenten. Om beter inzicht te krijgen in het effect van de kwaliteit van coparenting na scheiding op het welbevinden van adolescenten kan vervolgonderzoek zich richten op eventuele causale relaties en de mechanismen hierachter, door gebruik te maken van longitudinale data.

Literatuur

- Amato, P. R., & Cheadle, J. E. (2008). Parental divorce, marital conflict, and children's behavior problems: A comparison of adopted and biological children. *Social Forces*, 86, 1139-1161. doi:10.1353/sof.0.0025
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- Amato, P. R., Kane, B., & James, S. (2011). Reconsidering the "Good Divorce". 60, 511-524. doi:10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x
- Azam, A., & Hanif, R. (2011). Impact of parents' marital conflicts on parental attachment and social competence of adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, 8, 157-170. doi:10.1080/17405620903332039
- Baerveldt, C., Rossem van, R., & Vermande, M. (2003). Pupils' delinquency and their social networks. A test of some networks assumptions of the ability and inability models of delinquency. *The Netherlands Journal of Social Sciences*, 39, 107-125. Verkregen van: <http://web.b.ebscohost.com.proxy.library.uu.nl>
- Baril, M. E., Crouter, A. C., & McHale, S. M. (2007). Processes linking adolescent well-being, marital love, and coparenting. *Journal of Family Psychology*, 21, 645-654. doi:10.1037/0893-3200.21.4.645
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J., & Österman, K. (1992). The direct and indirect aggression scales. *Vasa, Finland: Abo Akademi University, Department of Social Sciences*.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, Mei). Scheiden zonder schade: Scheidingen- en de kinderen dan? 2015-2017. Verkregen van <https://www.CBS.nl>.
- Craighead, W. E., Smucker, M. R., Craighead, L., & Ilardi, S. S. (1998). Factor analysis of the Children's Depression Inventory in a community sample. *Psychological Assessment*, 10, 156-165. doi:10.1037/1040-3590.10.2.156
- Davies, P. T., & Lindsay, L. L. (2004). Interparental conflict and adolescent adjustment: Why does gender moderate early adolescent vulnerability?. *Journal of Family Psychology*, 18, 160-170. doi:10.1037/0893-3200.18.1.160
- Dijk, R. van, Valk, I. van der, Deković, M., & Branje, S. (2020). A meta-analysis on interparental conflict, parenting, and child adjustment in divorced families: Examining mediation using meta-analytic structural equation models. *Clinical Psychology Review*, 79, 1-15. doi:10.1016/j.cpr.2020.101861
- Donahey, K. (2018). Effects of divorce on children: The importance of intervention. *Intuition: The BYU Undergraduate Journal in Psychology*, 13(1), 21-33. Geraadpleegd van <https://scholarsarchive.byu.edu/intuition/vol13/iss1/3>

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

- Dorsselaer, V. S., van Zeijl, S., van den Eeckhout, S., ter Bogt, T. F. M., & Vollebergh, W. A. M. (2007). HBSC 2005: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Utrecht, Nederland: Trimbos-instituut.
- Esmaeili, N. S., & Yaacob, S. N. (2012). Correlates of self-esteem among adolescents of divorced families. *Archives Des Sciences, 65*, 52-59. doi:235428526
- Feinberg, M. E., Kan, M. L., & Hetherington, E. M. (2007). The Longitudinal Influence of Coparenting Conflict on Parental Negativity and Adolescent Maladjustment. *Journal of Marriage and Family, 69*, 687-702. doi:10.1111/j.1741-3737.2007.00400.x
- Ferraro, A. J., Malespin, T., Oehme, K., Bruker, M., & Opel, A. (2016). Advancing Coparenting Education: Toward a Foundation for Supporting Positive Post-Divorce Adjustment. *Child and Adolescent Social Work Journal, 33*, 407-415. doi:10.1007/s10560-016-0440-x
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental Psychology, 21*, 1016-1024. doi:10.1037/0012-1649.21.6.1016
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38*, 581-586. doi:10.1111/j.1469-7610.1997.tb 01545.x
- Herrero, M., Martínez-Pampliega, A., & Alvarez, I. (2020) Family Communication, Adaptation to Divorce and Children's Maladjustment: The Moderating Role of Coparenting. *Journal of Family Communication, 20*, 114-128. doi:10.1080/15267431.2020.1723592
- Jiménez-García, P., Contreras, L., & Carmen Cano-Lozano, M. (2018). Types and intensity of postdivorce conflicts, the exercise of coparenting and its consequences on children. *Revista Iberoamericana de Psicología y Salud, 10*, 48-63. doi:10.23923/j.rips.2019.01.025
- Kalmijn, M. (2016). Father-child contact, interparental conflict, and depressive symptoms among children of divorced parents. *European Sociological Review, 32*, 68-80. doi:10.1093/esr/jcv095
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A., & Feinberg, M. (2016). Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children's psychological adjustment. *Child Psychiatry & Human Development, 47*, 716-728. doi:10.1007/s10578-015-0604-5
- Livingston, G., & Parker, K. (2011). A tale of two fathers: More are active, but more are absent. *Washington, DC: Pew Research Center.*
- Maldonado, S. (2008). Cultivating forgiveness: Reducing hostility and conflict after divorce. *Wake Forest L. Rev., 43*, 441. Verkregen van <https://www.heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/wflr43&div=17&id=&page=>

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

- Muris, P., & Steerneman, P. (2001). The revised version of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED-R): First evidence for its reliability and validity in a clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology, 40*, 35-44. doi:10.1348/01446651163463
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Haukkala, A., & Aro, H. (2011). Long-term impact of parental divorce on intimate relationship quality in adulthood and the mediating role of psychosocial resources. *Journal of Family Psychology, 25*, 615-619. doi:10.1037/a0023996
- Nunes-Costa, R., Lamela, D., & Figueiredo, B. (2009). Psychosocial adjustment and physical health in children of divorce. *85*, 385-396. doi:10.2223/JPED.1925
- Parkinson, P. (2011). Family law and the indissolubility of parenthood. Cambridge: Cambridge University Press. Verkregen van <https://ebookcentral.proquest.com/lib/uunl/detail.action?docID=691861>
- Rector LaGraff, M., Stolz, H. E., & Brandon, D. J. (2015). Longitudinal Program Evaluation of "Parenting Apart: Effective Co-Parenting". *Journal of Divorce & Remarriage, 56*, 117-136. doi:10.1080/10502556.2014.996044
- Rincón-Cortés, M., Herman, J. P., Lupien, S., Maguire, J., & Shansky, R. M. (2019). Stress: Influence of sex, reproductive status and gender. *Neurobiology of Stress, 10*, 1-6. doi:10.1016/j.ynstr.2019.100155
- Rohde-Brown, J., & Rudestam, K. E. (2011). The role of forgiveness in divorce adjustment and the impact of affect. *Journal of Divorce & Remarriage, 52*, 109-124. doi:10.1080/10502556.2011.546233
- Rosenberg, M. (1965). Rosenberg self-esteem scale (RSE). *Acceptance and commitment therapy. Measures package, 61(52)*, 61-62.
- Schum, L., & Stolberg, A. L. (2007). Standardization of the co-parenting behavior questionnaire. *Journal of Divorce & Remarriage, 47*, 103-132. doi:10.1300/J087v47n03_06
- Shimkowski, J. R., & Schrod, P. (2012). Coparental communication as a mediator of interparental conflict and young adult children's mental well-being. *Communication Monographs, 79*, 48-71. doi:10.1080/03637751.2011.646492
- Stallman, H. M., & Ohan, J. L. (2016). Parenting style, parental adjustment, and co-parental conflict: Differential predictors of child psychosocial adjustment following divorce. *Behaviour Change, 33*, 112-126. doi:10.1017/bec.2016.7
- Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T. L., & Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology, 47*, 75-84. doi:10.1111/j.1467-9450.2006.00494.x
- Teubert, D., & Pinquart, M. (2010). The association between coparenting and child adjustment: A meta-analysis. *Parenting, 10*, 286-307. doi:10.1080/15295192.2010.492040

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

- Valk, I. van der en Spruijt, E. (2004), 'De gevolgen van echtscheiding voor kinderen', in: JOOK, *Jaarboek voor Ontwikkelingspsychologie, Orthopedagogiek en Kinderpsychiatrie*, jaargang 6, pagina 324-342.
- Verma, R., Balhara, Y. P. S., & Gupta, C. S. (2011). Gender differences in stress response: Role of developmental and biological determinants. *Industrial Psychiatry Journal*, 20, 4-10. doi:10.4103/0972-6748.98407
- Yárnoz-Yaben, S., Comino, P., & Garmendia, A. (2012). Parental adjustment to divorce and behaviour problems in children from divorced families. *Journal for the Study of Education and Development*, 35, 37-48. doi:10.1174/021037012798977485

Bijlage 1. Tabellen met niet-significante effecten (deelvraag 3)

Tabel 1. Resultaten regressieanalyses, uitkomstmaat Externaliserend probleemgedrag

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
<u>Model 1</u>					
Ouderlijk Respect/Coöperatie	-.03	.08	-.08	-.42	.676
Geslacht ¹	-.21	.14	-.30	-1.51	.132
Interactie Respect/Coöperatie x geslacht	.02	.05	.11	.40	.687
<u>Model 2</u>					
Ouderlijke Communicatie	.02	.06	.06	.30	.764
Geslacht ¹	-.14	.13	-.19	-1.13	.262
Interactie Communicatie x geslacht	-.01	.04	-.04	-.15	.878
<u>Model 3</u>					
Ouderlijke Conflicten	.08	.09	.20	.90	.368
Geslacht ¹	-.13	.12	-.18	-1.08	.283
Interactie Conflicten x geslacht	-.02	.05	-.12	-.41	.682

Noot. ¹ Geslacht is een dummy-variabele waarbij 0 = jongen en 1 = meisje.

Tabel 2. Resultaten regressieanalyses, uitkomstmaat Schoolprestaties

	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
<u>Model 1</u>					
Ouderlijk Respect/Coöperatie	-.35	.24	-.39	-1.46	.148
Geslacht ¹	-.73	.44	-.44	-1.66	.099
Interactie Respect/Coöperatie x geslacht ¹	.24	.15	.59	1.62	.108
<u>Model 2</u>					
Ouderlijke Communicatie	.09	.20	.13	.48	.633
Geslacht ¹	.03	.39	.02	.08	.936
Interactie Communicatie x geslacht	-.03	.12	-.08	-.22	.824
<u>Model 3</u>					
Ouderlijke Conflicten	.00	.29	.01	.02	.988
Geslacht ¹	-.03	.38	-.02	-.07	.941

COPARENTING NA SCHEIDING EN WELBEVINDEN ADOLESCENTEN

Interactie Conflicten x

geslacht	-0.01	.17	-0.03	-0.07	.942
----------	-------	-----	-------	-------	------

Noot. ¹ Geslacht is een dummy-variabele waarbij 0 = jongen en 1 = meisje.